

HRİSTİYAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN YÜKSELİŞİ

Mehmet Oğuzhan TULUN

Analist

Analiz No : 2022 / 33

15.12.2022

Bu yazı, AVİM tarafından ilk olarak 2 Kasım 2022de yayınlamış [İngilizce bir yazının](#) Türkçe çevirisidir.

Hristiyan milliyetçiliği terimi siyasi söylem dışında akademik çevrelerde de giderek daha fazla ilgi görmektedir. Her ne kadar Hristiyan milliyetçiliğinin Amerika Birleşik Devletlerine (ABD) has bir olgu olduğuna dair bir genel varsayım olsa da, aslında 20nci yüzyıldan bu yana bir biçimde var olan ve yaklaşık son on yılda daha da belirgin bir hale gelen yaygın bir olgudur. Hristiyan milliyetçiliği, uluslararası düzenin başat oyuncularını olan Hristiyan çoğunluklu Batılı ülkeler tarafından tarihi Türk/Müslüman öteki olarak görülen Türkiye için ciddi bir endişe kaynağıdır. Bu endişe, Türkiye'nin Hristiyan milliyetçiliğinin etkisi altında oluşturulan ayrımcı politikaların hedefi haline gelme riskini taşımasından kaynaklanmaktadır.

Hristiyan milliyetçiliğinin fazlasıyla olumsuz çağrışım içermesi sebebiyle, bu konu hakkında konuşurken kullanılan kelimelerin dikkatlice seçilmesi gerekmektedir. Dikkatsiz bir yaklaşım, Hristiyan milliyetçiliğiyle yalnızca kısmen bağlantılı olabilecek bireyleri ve grupları suçlamak anlamına gelecektir. Bir kişi dindar bir Hristiyan, koyu bir milliyetçi veya her ikisi de olabilir, ancak bunlar söz konusu kişiyi kendiliğinden Hristiyan milliyetçisi yapmaz.

Öyleyse Hristiyan milliyetçiliği ne anlama gelmektedir? En bilinen bağlamı olan ABDde özelinde aşağıdaki şekilde tanımlanabilir:

Hristiyan milliyetçiliği, Amerikan ulusunun Hristiyanlık tarafından tanımlandığı ve devletin bu durumu muhafaza etmek için etkin adımlar atması gerektiği inancıdır. Genelde Hristiyan milliyetçiler ABDnin bir Hristiyan ulusu olduğunu ve öyle kalması gerektiğini iddia ederler □ bunu sadece Amerikan tarihine dair bir yorum olarak

değil, Amerikanın gelecekte ne olmaya devam etmesi gerektiğini öngören bir program bünyesinde öne sürerler. [...]

Hristiyan milliyetçiler [*] Hristiyanlığın kamusal alanda ayrıcalıklı bir konuma sahip olması gerektiğine inanmaktadırlar. Hristiyan milliyetçiliği terimi [*] Amerikan kimliğinin Hristiyanlıkla girift olduğuna inanan Amerikalı milliyetçileri isabetli bir şekilde tarif etmektedir.[1]

Söz konusu açıklamaya aşağıdaki yorum eklenebilir:

Özetle, Hristiyan milliyetçiliği kültürel bir çerçevedir [ ] bir mit, gelenek, simge, anlatı ve değer sistemleri derlemesidir [ ] ve Hristiyanlık ile Amerikan kamusal yaşamının birleşmesini yüceltmekte ve savunmaktadır. [...]

Ancak söz konusu ideolojinin benimsenmesi siyah ve beyaz bir düzlem yerine bir renk spektrumunda konumlanmaktadır, zira bazı Amerikalılar kavramın bazı yönlerine inanırken, diğerlerini reddetmektedirler. [Ancak, şu ana tema sabittir:] Amerikan toplumu ve devleti Hristiyan ilkeleri tarafından yönlendirilmeli ve Hristiyanlar tarafından yönetilmelidir.

[*] Hristiyan milliyetçiler, tüm uluslardan insanları Hristiyanlığa döndürme konusundaki Hristiyan görevini [vurgulamaktadırlar].[2]

Siyasi ideoloji, kültürel yapı, veya toplumsal hareket olarak tanımlanan Hristiyan milliyetçiliği sıklıkla ırkçılık, beyaz üstüncülüğü, yabancı düşmanlığı, yerlilik, Müslüman düşmanlığı, Yahudi düşmanlığı, kadın düşmanlığı, homofobi, siyasi otoriterlik, şovenlik ve şiddet taraftarı aşırıcılık gibi zararlı veya tartışmalı olgular[3] ile ilişkilendirilmektedir. Hristiyan milliyetçiliği, 6 Ocak 2021 tarihinde ABD Kongre Binası içinde ve çevresinde, eski ABD Başkanı Donald Trump destekçileri tarafından gerçekleştirilen şiddetli protestolar ve saldırılardan sonra ABDdeki kötü şöhretinin zirvesine ulaşmıştır. Bu olay konusunda hazırlanan raporlar, çok sayıda yorumcunun protestoların ve saldırıların örgütleyicileri ile katılımcılarının esasen Hristiyan milliyetçiliğinin öğretileri tarafından harekete geçirildiği sonucuna varmasına neden olmuştur.

Anlaşılabacağı üzere Hristiyan milliyetçiliği ağır anlamlara sahip bir terimdir ve özellikle ABD Cumhuriyetçi Parti üyeleri ve destekçileri arasında ilgi gören, endişe verici bir siyasi ve toplumsal bir akım olarak değerlendirilmektedir. Hristiyan milliyetçiliğine ilişkin bir grup anket sonuçlarından yola çıkılarak aşağıdaki istatistikler elde edilmiştir:

[*] Amerikanlıların %52'si Hristiyan milliyetçiliğinin ya elçileri ya da destekçileri olarak sınıflandırılabilir, geri kalanlar ise direnenler veya reddedenler olarak görülebilir.

Daha kararsız olan fakat Hristiyan milliyetçiliğini kabul etmeye olumlu bakan kişiler şeklinde tarif edilen destekçiler, yaklaşık %32'lik oranlarıyla en büyük grup konumundadırlar. Hristiyan milliyetçiliğini bütünüyle benimsemiş olan elçiler ise Amerikan halkının beşte birini oluşturmaktadır.

Elçiler, ABD'nin Tanrı ile özel bir ilişkiye sahip olduğuna ve devletin ülkeyi bir

Hristiyan ulus olarak ilan etmesi, Hristiyan değerlerini savunması ve devlet okullarına duanın geri getirilmesi gerektiğine inanmaktadırlar [...].[\[4\]](#)

Hristiyan milliyetçiliği ABDde en çok beyaz tenli insanlar (beyazlar), muhafazakârlar ve evanjelik Protestan Hristiyanlar[\[5\]](#) arasında taraftar bulmaktadır; ancak bu insanlar kendilerini illa Hristiyan milliyetçi olarak tanımlamamaktadırlar. Hristiyan milliyetçiler arasında evanjelikler ön planda olsa da birçok Protestan grubu (kendilerini evanjelik olarak tanımlayan bazı gruplar dâhil) Hristiyan milliyetçiliği ve öğretilerine karşı giderek daha şiddetli bir şekilde muhalefet etmektedir.[\[6\]](#) Söz konusu gruplar, Hristiyan milliyetçiliğinin Hristiyanlığın geleneksel uzlaştırıcı ve barışçıl ilkelerini, ayrımcı ve militan bir siyasi gündem oluşturmak adına çarpıttığını savunmaktadır:

[*] Hristiyan milliyetçiliği iyiliği kötülük, kötülüğü ise iyilik olarak tarif etmektedir. Siyasi planını gizlemek için Hz. İsanın ismini kullanmakta, Onun mesajına bir siyasi propaganda aracı ve kiliseye ise devletin tezahüratçısı muamelesi yapmaktadır. [...]

Hristiyan milliyetçiliği [*] ABDnin ulusal kimliğine odaklanan bir siyasi ideolojidir. Amerikan tarihine ve devletine yönelik, İncille bir ilgisi olmayan belirli bir anlayışa sahiptir, ki bu anlayışa çok sayıda tarihçi ve siyaset bilimci itiraz etmektedir. En önemlisi de Hristiyan milliyetçiliği; İncile dayalı olduğunu öne sürdüğü, ancak en iyi ihtimalle İncil ilkelerinden çıkarım yapan, en kötü ihtimalle de İncil ilkeleriyle çelişen bir takım politika tavsiyelerinde bulunmaktadır.[\[7\]](#)

Hristiyan milliyetçiliği hakkındaki tartışmalar ABDye odaklanıyor olsa da söz konusu terimin kapsamı yalnızca genelde ABD veya özelde Protestanlar ile sınırlı değildir, zira Hristiyan milliyetçiliğinin unsurlarına başka yerlerde de rastlamak mümkündür. Bu bağlamda dünyadaki birkaç tane mesele tam ya ve kısmi olarak Hristiyan milliyetçiliği şeklinde tanımlanabilir.[\[8\]](#)

Ağırlıklı olarak Katolik bir ülke olan Brezilyada Jair Bolsonaro hükümeti (not: Bolsonaro son başkanlık seçiminde ufak bir farkla yenilmiştir), kışkırtıcı ve son derece bölücü söylemleri nedeniyle açıkça Hristiyan Milliyetçi olarak tanımlanmıştır.[\[9\]](#) Katolik çoğunluğa sahip bir başka ülke olan İtalyadaki yeni Giorgia Meloni hükümeti, Meloninin aşırı sağ söyleminin Hristiyanlık temelli geleneksel değerlere ilişkin anlayışıyla şekillenmesi dolayısıyla böylesi milliyetçiliğin unsurlarını muhtemelen sergileyecektir.[\[10\]](#) Meloninin ayrımcı dünya görüşü sebebiyle daha önce Türkiyeyi hedef aldığını eklemek gerekir,[\[11\]](#) ancak başbakanlık dönemi içinde böyle bir duruş sergilemeye devam edip etmeyeceği belirsizdir. Üçte biri Katolik olan Macaristan karmaşık bir durum oluşturmaktadır. Macaristan, Türk Devletleri Teşkilatı'nda gözlemci bir devlettir ve Viktor Orbán hükümetinin Türkiye ile yakın ilişkileri bulunmaktadır. Bununla birlikte Başbakan Orbán (kendisi Protestan, eşi Katoliktir) hükümetinin aşırı sağ siyasetin tesirindeki tartışmalı iç politikaları sebebiyle Avrupa Birliği ile ciddi anlaşmazlık içindedir. Orbán ayrıca Müslüman mültecilere yönelik bariz bir şekilde ayrımcı söylemlerinden ötürü kınanmış; Avrupa ülkelerindeki ve ABDdeki Hristiyan milliyetçilerin çeşitli güçler tarafından kuşatılmış olan Hristiyan Batı uygarlığını savunmak adına güçlerini birleştirmeleri gerektiğini de beyan etmiştir.[\[12\]](#)

Protestanlığın ve Katolikliğin ötesinde Ortodoks Hristiyanlığı ilginç bir durum teşkil

etmektedir. Daha önceki bir yazımızda belirttiğimiz üzere, Ortodoks inancının hem Doğu hem de Oryantal biçimlerinin milliyetçiliği pekiştirme eğilimi bulunmaktadır:

Aslında Doğu Hristiyanlığı ya da özel olarak Ortodoksluk, ümmetçi bir yapılanma değildir. Aksine milli kimliği besleyen, destekleyen ve devleti olmazsa kilisesinin de olamayacağı, devleti varsa mutlaka milli kilisesi olması gerektiği düşünülen yapıda gelişim göstermiş bir inanç sistemidir. Kilise de zaten devletini milli kimlik yaratmada destekleyen bir kurumdur. Bu yüzden devleti bağımsızlaşan kilise de bağımsız olur. Ortodoks kiliselerin genel özelliği budur.[13]

Ortodoksluk tarafından pekiştirilen milliyetçi bilincin Hristiyan milliyetçiliğine dönüşmesi ne otomatik ne de kaçınılmazdır. Ancak Hristiyan milliyetçiliğin unsurlarına çeşitli durumlarda rastlamak mümkündür.

Rusya bu bağlamda bilinen bir örnektir. Rus Ortodoks Kilisesi, Devlet Başkanı Vladimir Putin yönetiminin politikalarının meşru kılınmasında ve Rusyanın dünya genelindeki çıkarlarının devam ettirilmelerinde sıkça bir araç rolü oynamakla suçlanmaktadır. Rus Ortodoks Kilisesinin Ortodoks dayanışması çağrısı yapmasına ve Rusya-Ukrayna kardeşliğine vurgu yapmasına rağmen Rusyanın bu yıl başlayan Ukrayna işgaline vermiş olduğu açık destek Hristiyan milliyetçiliğin bir belirtisidir, zira Kilisenin devletin tezahüratçısı şeklinde hareket ettiğini ileri sürmek mümkündür. Benzer şekilde, Rus Ortodoks Kilisesi ile (Türkiyenin tanımadığı ekümenik unvanını öne süren) Fener Rum Patrikhanesi arasındaki anlaşmazlık kilise yetki alanı hakkındaymış gözükse de, aslında Rusya ile Batı dünyası arasında doğu Avrupa üzerinde etki sahibi olmaya yönelik bir siyasi güç mücadelesinin tezahürüdür.[14]

Hristiyan milliyetçiliğin unsurlarına Türkiyenin komşusu Yunanistanda rastlamak mümkündür. Yunan Anayasası dini inanç özgürlüğü alanında güvence veriyor olsa dahi Yunan Ortodoksluğu ülkedeki hâkim din olarak üstün bir konuma sahiptir. Batı dünyası her ne kadar göz yumsa da, Yunanistandaki Türk azınlık uzun zamandır ülkede var olan sistematik ayrımcılık konusunda şikâyetçi olmuştur. Söz konusu ayrımcılık yalnızca tarihi Türk-Yunan çekişmesi sebebiyle değil, ayrıca Türklerin bir dindar Ortodoks ülkesindeki Müslüman öteki olduğu inancı dolayısıyla körüklenmektedir.

Türkiyenin bir diğer komşusu olan Ermenistan bu bağlamda çok daha az dikkat çekmektedir. Bugünkü Nikol Paşinyan hükümeti ile mesafeli ilişkileri olsa da, Ermeni Apostolik Kilisesinin dört idari merkezinden biri olan Ermeni Eçmiadzin Katolikosluğu geçmişteki tüm Ermeni hükümetlerinin Karabağa ilişkin Azerbaycana karşı yürütmüş olduğu irredentist ve şoven dış politikalara güçlü manevi destek vermiştir. Azerbaycanın topraklarının çoğunu Ermenistan işgalinden kurtarması ile sonuçlanan İkinci Karabağ Savaşı sırasında Başbakan Paşinyanın hükümeti bile dini sömürde bulunup, Hristiyan dünyasından sempati elde etmekten çekinmemiştir. Hükümetin resmi Twitter hesabı, bir elinde taarruz tüfeği, diğer elinde haç tutan bir Ermeni rahibin fotoğrafını paylaşp İnanç Ve Güç! #AzerbaycanlılarınSaldırganlığınaSonVerin #AliyeviDurdurun #KarabağŞimdi #DKbarış #DKgüçlü #ArtsahGüçlü #ՀԱՂԹԵԼՈՒԵՆՔ [Hadi Kazanalım!] yazan bir paylaşım yayınlamıştır.[15] Eçmiadzin Katolikosluğu ve Ermeni Apostolik Kilisesinin başka öğeleri ayrıca Türk diplomatlarını katletmiş olan ASALA ve Adalet Komandoları

teröristlerinin[16] yüceltilmesinde rol oynamıştır. Bu ise dinin, Ermeni devletinin çıkarları ile örtüşen radikal anlatılara ve şiddet içeren uygulamalara hizmet etmesi adına nasıl suiistimal edildiğinin bariz bir göstergesidir.

Hristiyan milliyetçiliği özel olarak Türkiyeyi hedef almamaktadır. Bir siyasi ideoloji/kültürel yapı/sosyal hareket olan Hristiyan milliyetçiliğinin esas ilgi alanı iç politikadır, ancak uluslararası siyaset için de önemli sonuçlar içermektedir. Çoğunluğu Hristiyan olan Batılı ülkeler için tarihi Türk/Müslüman öteki olarak görülen Türkiye'nin Hristiyan milliyetçiliğinin yükselişinden doğal olarak endişe duyması gerekmektedir. Hristiyan milliyetçiliği, Hristiyanlığın dar görüşlü ve kendine hizmet eden bir anlayışı tarafından şekillenen ve sağduyu ile açık-fikirlilik yerine duygu ile önyargı tarafından yönlendirilen bir ortam yaratmaktadır. Böylesi bir ortam Türkiyeye karşı bilinçsizce oluşan bir kinin yayılması için çok müsaittir. Bu ise Türkiye'nin savları ve görüşleri ne kadar mantıklı ve adil olursa olsun Hristiyan milliyetçileri için fark etmeyeceği anlamına gelmektedir, çünkü Türkiye Müslüman ve Türk bir ülkedir ve, örneğin Ermeniler ile Rumlar, Hristiyan olmalarından ötürü kendiliğinden haklı konumda olacaklardır. Bu ise şüphesiz bölgesel ve belki de küresel istikrarsızlık yaratacak olan radikal anlatıların yoğunlaşması ve şiddet içeren uygulamaların yayılması için son derece tehlikeli bir uluslararası konjonktür yaratmaktadır.

*Fotoğraf: İkinci Karabağ Savaşı sırasında bir elinde taarruz tüfeği, diğer elinde haç ile poz veren Ermeni Rahip Hovhannes. Ermenistanın resmi Twitter hesabı bu fotoğraf savaş sırasında şu açıklama ile paylaşmıştır: *Faith & Power! [İnanç Ve Güç!] #StopAzerbaijaniAgression [#AzerbaycanlılarınSaldırganlığınaSonVerin] #StopAliyev [#AliyeviDurdurun] #KarabakhNow [#KarabağŞimdi] #NKpeace [#DKbarış] #NKstrong [#DKgüçlü] #ArtsakhStrong [#ArtsakhGüçlü] #ՀԱՂԹԵԼՈՒԵՆՔ [#HadiKazanalım!] - Kaynak:*

https://twitter.com/armenia/status/1310165919344320513?s=20&t=LqBlnMaP_KGisVsQiXJXg

[1] Paul D. Miller, What Is Christian Nationalism?, *Christianity Today*, February 3, 2021, <https://www.christianitytoday.com/ct/2021/february-web-only/what-is-christian-nationalism.html>

[2] Kelsey Vlamis, We read the Gab founder's how-to guide to Christian nationalism. The book is part of a new trend of conservatives openly embracing the ideology, *Business Insider*, October 24, 2022, <https://www.businessinsider.com/gab-founder-andrew-torba-book-guide-to-christian-nationalism-2022-10>

[3] Nilay Saiya, Why Christian nationalism is a global problem, *ABC*, July 13, 2022, <https://www.abc.net.au/religion/christian-nationalism-is-a-global-problem/13968062>

[4] Kelsey Vlamis, What is Christian nationalism? The belief gaining ground in the GOP that says the US is and should always be a Christian nation, *Business Insider*, August 28,

<https://www.businessinsider.com/what-is-christian-nationalism-support-grows-for-ideology-in-gop-2022-8>

[5] Vlamis, What is Christian nationalism?

[6] Baptist leader speaks out: 'Christian nationalism is not Christianity', *CNN*, accessed November 2, 2022, <https://edition.cnn.com/videos/us/2022/09/07/christian-nationalism-reality-check-orig-jg.cnn> ; Is Christian nationalism on the rise in the United States?, *Al Jazeera*, October 14, 2022, <https://www.aljazeera.com/program/upfront/2022/10/14/is-christian-nationalism-on-the-rise-in-the-united-states> ; Miller, What Is Christian Nationalism?

[7] Miller, What Is Christian Nationalism?

[8] Saiya, Why Christian nationalism is a global problem.

[9] Saiya, Why Christian nationalism is a global problem.

[10] Paul Kirby, Who is Giorgia Meloni? The rise to power of Italy's new far-right PM, *BBC*, October 21, 2022, <https://www.bbc.com/news/world-europe-63351655>

[11] Faşizm İtalyaya geri döndü: İşte Başbakan olması beklenen Meloninin Türkiye karşıtı duruşu, *Sözcü*, 26 Eylül 2022, <https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/fasizm-italyaya-geri-dondu-iste-basbakan-olmasi-beklenen-meloninin-turkiye-karsiti-durusu-7383661/>

[12] David Smith, Orbán urges Christian nationalists in Europe and US to unite forces at CPAC, *The Guardian*, August 4, 2022, <https://www.theguardian.com/world/2022/aug/04/viktor-orban-cpac-speech>

[13] Gözde Kılıç Yaşın, Yeni Dünya Düzeninde İnanç Coğrafyası Dizaynı: Ortodoks Bölünmeler, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Analiz No: 2022/13, 9 Haziran 2022, <https://avim.org.tr/tr/Analiz/YENI-DUNYA-DUZENINDE-INANÇ-COĞRAFYASI-DIZAYNI-ORTODOKS-BÖLÜNMELELER>

[14] Kılıç Yaşın, Yeni Dünya Düzeninde İnanç Coğrafyası Dizaynı.

[15] Faith & Power!, Ermenistan Cumhuriyeti *resmi Twitter hesabı*, 27 Eylül 2020, https://twitter.com/armenia/status/1310165919344320513?s=20&t=_rB6qyqE1pvnqxOTGgPm2Q

[16] Mehmet Oğuzhan Tulun, Ermenistanda Terörist Sempatizanlığı - II, Analiz No: 2019/25, 9 Eylül 2019, <https://avim.org.tr/tr/Analiz/ERMENISTAN-DA-TERORIST-SEMPATIZANLIGI-II>

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya, Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşime odaklanmaktadır.

Atıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan. 2026. "HRİSTİYAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN YÜKSELİŞİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2022 / 33. Aralık 15. Erişim Nisan 20, 2026. <https://www.avim.org.tr/tr/Analiz/HRISTİYAN-MILLİYETCILIGININ-YUKSELISI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır